

היבטים לשוניים בפרשת וישלח עז

דקדוקי מילים וחלקם בעלי שינויי משמעות בפרשת וישלח ובהפטרה, ובראשון של וישב

לב ה'יט' לֹאֲדָנִי : האל"ף נחה, קרא: לְדָנִי וכן בפס' ו' לֹאֲדָנִי
לב ו' וְצֹאן וְעֶבֶד וְשִׁפְחָה : טעם טפחא בתיבת צֹאן . וְאֶשְׁלַחְהָ : הו"ו קמוצה
לב ח' וַיֵּצֵר : היר"ד בצירי
לב יא' קִטְנֹתֵי : הטעם בטי"ת הוא גרש (אזלא גרש) ולא רביע' ¹
לב טז' וַעֲרִים : העי"ן בשוא נח לא בחטף
לב יח' יִפְגְּשֶׁךָ : היר"ד בגעיא (מתג) ועם זאת הפ"א בשוא נח והגימ"ל אחריה רפויה, לשיטתנו הגימל בקמץ רחב והשוא בשי"ן הוא נע'. ² וְשִׁאֲלֶךָ : השי"ן בשווא נח, געיה באל"ף והלמ"ד בשווא נע, יש לקרא: וְשִׁאֲ-לֶךָ. אֶתָּה : פתח באלף, מלעיל. וְלָמִי אֵלֶּה לְפָנֶיךָ : טעם טפחא בתיבת וְלָמִי
לב כ' בְּמִצְעָכֶם : הצד"י בפתח
לב כג' בְּלִילָה הוּא : תיבת הוּא ללא ה"א הידיעה בניגוד לשתי קודמיה, יש להפריד בין התיבות שלא יישמע 'ההוא', שאז היא כן מיודעת. וַיַּעֲבֹר : בזקף קטון ³
לב כז' אֶשְׁלַחְךָ : געיה בשי"ן!
לב ל' וַיִּבְרָךְ : מלעיל, וכן כל 'ויברך' שבמקרא
לב לא' פְּנִיָּאֵל : לעומתו, לב לב' פְּנוּאֵל
לב לג' הִירָךְ : היר"ד בקמץ ובמלרע. בְּכַף-יָרֶךְ : היר"ד בסגול ובמלעיל
לב לא' וְעַל שְׁתֵּי הַשְּׁפָחוֹת : טעם טפחא בתיבת וְעַל
לב ג' וְהוּא עָבַר לְפָנֶיהֶם : טעם טפחא בתיבת וְהוּא
לב ד' וַיֵּרֶץ : הר"ש בקמץ (חטוף) קטן
לב י' אֶל-נָא אִם-נָא הראשון מוטעם בפשטא טעם מפסיק וכן צריך להישמע. נָא השני בטעם אזלא-קדמא טעם מחבר ⁴
לב יג' וּמָתוּ : הו"ו בקמץ
לב יד' אֶתְּנֶהְלָה : הנר"ן בקמץ
לב יט' נָטָה-שָׁם : געיה בנר"ן. קְשִׁיטָה : שי"ן שמאלית
לב א' יִלְדָּה : הלמ"ד בשווא נע' ⁵
לב ב' וַיַּעֲנֶה : היר"ד בשווא נח
לב ז' וּבְנֵי יַעֲקֹב : בקדמא ואזלא ולא במונח רביע'. ⁶ כְּשִׁמְעָם : השי"ן בקמץ קטן. כִּי-נִבְלָה :

¹ בשונה מקורן וההולכים בעקבותיו.

² יש אריכות דברים על זה בגיליון וישלח תשס"ז, כולל תשובת פרופסור יוסף עופר נר"ו. בתורה קדומה בחלק הדקדוק מובאים הדברים באריכות: טיב השווא בשי"ן ולפי זה מה סוג הקמץ, הייתה זאת מחלוקת בין בן אשר לבן נפתלי. לשיטת התימנים, הגימ"ל בקמץ קטן והשי"ן בשווא נח.

³ כך לפי ברויאר ולנינגרד. קורן וחומשים רגילים: וַיַּעֲבֹר.

⁴ הפשטא היא בסוף האות האחרונה במילה בצד השמאלי, הקדמא היא באמצע האות המוטעמת במילה.

⁵ הקורא בנח (בקריאה המשווה קמץ לפתח) משבש את משמעות הכתוב

המילה כִּי מוקפת ואינה במונח

לד יא וְאֶשֶׁר תֹּאמְרוּ: תִּיבַת וְאֶשֶׁר בְּמִרְכָּא וְלֹא דִרְגָא

לד כא וַיֵּשְׁבוּ וַיִּסְחָרוּ: וְאִי הַחִיבוּר בְּשׁוּוֹא נַע, לְשׁוֹן עֵתִיד. נִקְחָ-לָנוּ: הַגְעִיָּה בְּקוֹף וְלֹא בְּנוֹן

לד כט שָׁבוּ: הַטַּעַם בְּבִי"ת מְלֻרַע⁷

לד לא הַכְּזוּנָה: הַכֹּף רְפוּיָה וּבְשׁוּא נַח

לה א בְּבִרְחָה: הַבֵּית בְּקִמְץ חֲטוּף (קֶטֶן) וְהִרִ"ש בְּשׁוּא נַח⁸

לה ה וַיִּסְעוּ: אֲתַנַּח בְּרֹאשׁ פְּסוּק, עַל הַקּוּרָא לְקוּרָא אֶת הַאֲתַנַּח לְלֹא הַכְּנָה שֶׁל מִרְכָּא טַפְחָא (מֵאֲרִיךְ טַרְחָא)

לה ב בְּתַכְכֶּם: כֹּף רֹאשׁוֹנָה בְּשׁוּוֹא נַע וְלֹא בַחֲטוּף

לה ג וְאֶעֱשֶׂה-שָׁם: הַעֲמָדָה קֹלָה בִּאלֹף לְמַנוּעַ הַבְּלַעַת הַעִי"ן הַחֲטוּפָה

לה ו הוּא וְכָל-הָעָם אֶשֶׁר-עִמּוֹ: טַעַם טַפְחָא בְּתִיבַת הוּא

לה יז אֶל-תִּירְאִי: הַטַּעַמָּה מִשְׁנִית בְּתִי"ו וְהִרִ"ש אַחֲרֶיהָ בְּשׁוּוֹא נַע (לְשׁוֹן יִרְאָה וְלֹא רֵאִיָּה)

לה יח יִקְרָא-לּוֹ: גַּעִיָּה בְּקוֹף

לה כ קִבְרַת-רַחֵל: גַּעִיָּה בְּבִי"ת

לה כב וַיֵּלֶךְ רְאֻבֵּן וַיִּשְׁכַּב אֶת-בִּלְהָה פִּילָגְשׁ אֲבִיו וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל: יֵשׁ לְקָרָא: וַיֵּלֶךְ רְאֻבֵּן

וַיִּשְׁכַּב אֶת-בִּלְהָה פִּילָגְשׁ אֲבִיו וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל⁹

לה כג וַיְהוּדָה: הוּא"ו בַּחֲרִיק מֵלֹא וְאִין לְהַשְׁמִיעַ שׁוּוֹא נַע בִּירִיד

לה כט וַיֵּאָסֶף: בְּמַלְעִיל וְכֵן הַדְּבַר בְּכָל הַמִּקְרָא כֹּלּוּ (בְּמוֹבֵן מִיתָה)

לו ג בְּשִׁמְתָּ: הַקֶּמֶץ בְּבִי"ת הוּא רַחֵב, וְהַשׁוּא בְּשִׁי"ן נַע, כֵּן הַדְּבַר גַּם בְּהַמְשַׁךְ הַפֶּרֶק

לו כה-כו דִּשְׁן- דִּשְׁן: כֹּאשֶׁר הַדְּלִ"ת בַּחֲרִיק חֲסֹר, הַשִּׁי"ן בַּחֲלוּם וְכֹאשֶׁר הַדְּלִ"ת בַּחֲרִיק מֵלֹא, הַשִּׁי"ן בְּקִמְץ

לו לא מִלֶּךְ-מִלֶּךְ: לִמִּיד רֹאשׁוֹנָה בְּקִמְץ קֶטֶן

לו לג מִבְּצָרָה: הַבִּי"ת בְּקִמְץ קֶטֶן

לו לו שִׁמְלָה מִמְשָׁרָקָה: בְּשִׁתִּי הַתִּיבּוֹת הַשִּׁי"ן שְׁמַאלִית

הַפְּטָרָה עוֹבְדִיָּה א א-כָּא:

ג הַשִּׁיָּאָה: בְּשִׁי"ן יִמִּנִית

ה אֶם-שׁוֹדְדֵי לֵילָה: טַעַם נִסּוּג אַחֲוֹר לְשִׁי"ן, הַדְּלִ"ת אַחֲרֶיהָ בְּשׁוּא נַע¹⁰. הִלּוּא יִשְׁאִירוּ עַלְלוֹת: טַעַם

טַפְחָא בְּתִיבַת הִלּוּא

ט יִכְרַת-אִישׁ: גַּעִיָּה בְּכֹף

⁶ לדעת ברויאר התחלף לדפוס ונציה הטעמת פסוק זה בהטעמת פס' כז בְּנִי יַעֲקֹב.

⁷ הקורא במלעיל משנה משמעות.

⁸ הטעם כאן נקרא מתיגה זקף הוא מורכב מ"מקל" או אזלא בהברה הראשונה וזקף במקום הטעם (יש כינויים אחרים כמו "מקל" או "דרבן").

⁹ ישנם מנהגים אחרים [כמו בקרב התוניסאים היום] הנוהגים לקרוא את שתי מערכות הטעמים אך אין זה שונה מטעם עליון ותחתון הנהוגים בעשרת הדברות

¹⁰ כך מציינים המדקדקים הקדמונים. מכאן ששוא הדומות אחרי תנועה קטנה הוא בדרך כלל נח.

י וְנִכְרְתָהּ: מלעיל

יא עֲמַדָּה: המ"ם בגעיא ובקמץ רחב, הדל"ת בשוא נע

יב וְאֶל-תָּרֶא: במלעיל. נִכְרְוֹ: הנר"ן בקמץ קטן

טו יַעֲשֶׂה לָךְ: טעם נסוג אחור לעי"ן

טז וְלָעוֹ: הטעם בעי"ן מלרע.

יז וְהָיָה קֹדֶשׁ: טעם נסוג אחור לה"א הראשונה

כ צִרְפָּת: הצד"י בקמץ רחב, הקריאה צורפת מוטעית, הר"ש בשוא נע. יִרְשׁוּ: היר"ד בגעיא-מתג ובחירק מלא¹¹ והר"ש בשוא נע

ראשון של וישב:

לז ג כִּי-בֶן-זִקְנִים הוּא לָוִי: יש להקפיד על מקום הטפחא בתיבה הוּא¹². וַעֲשֶׂה לָוִי: הטעם נסוג לעי"ן, מלעיל

לז ז מְאֻלָּמִים: למ"ד דגושה ובשווא נע

לב טו עֲזִים מְאֻלָּמִים וְתִישִׁים עֲשָׂרִים, רְחֵלִים מְאֻלָּמִים וְאֵילִים עֲשָׂרִים
פרשה וטבעה משה רענן שבת בשבתו וישלח עז
עזים

העובדה שהעזים נמנו בפסוק לפני הכבשים רומזת אולי לסדר הליכת העדרים
במנחה שנשלח יעקב. אנו לומדים על סדר זה משיחתם של רבי זירא ורב יהודה
המובאת בגמרא בשבת (עז,ב):

פירוש: רבי זירא מצא את רב יהודה שעמד בפתח בית חמיו וראה שדעתו
הייתה בדוחה עליו ואם היה שואל ממנו את כל חללי העולם היה עונה לו. שאל
רבי זירא: מדוע העזים בעדר הולכות ראשונות והכבשים אחריהן? ענה רב יהודה:
המנהג הוא כבריאתו של העולם שבתחילה אור ולאחר מכן חושך. העזים שבדרך
כלל שחורות קודמות לכבשים שבדרך כלל לבנות.

מי בראש?

מדברי רב יהודה אנו לומדים שכאשר הולך עדר מעורב של עזים וכבשים הרי
שהעזים הן ההולכות בראש. וכך מפרש רש"י שם: "מסגיין בריש עדרא –
מהלכות בראש העדר". העזים השחורות מסמלות את החושך והוא מקדים על פי
הלוח העברי, כבריאתו של עולם, את היום. ובדברי רש"י: "ברישא השוכא –
סתם עזים שחורות, סתם רחלות לבנות".

הכבשים הן בעלות מבנה גוף מוצק וכבד משל העזים ולכן תנועתן איטית יותר.
ייתכן גם שהאליה המפותחת של הכבשים מכבידה על התנועה. ככלל כדאי
לזכור שהעז נחשבת לזריזה ובעלת כושר טיפוס מעולה שאותו ירשה מאב
המוצא שלה – עז הבר. לא בכדי היא מוזכרת בגמרא כמה פעמים כבעלת כושר
ניתור מעולה וכבעלת פוטנציאל להזיק.

מאז שלמדתי סוגיה זו אני נדרך כל אימת שאני פוגש עדר צאן מעורב ובוחר את
אופן תנועתו. התברר לי שבדרך כלל אכן מתקיימים דברי רב יהודה והעזים הן
ההולכות בראש העדר. מפגש אחד שהיה לאחר טיפוס עם קבוצת מטיילים לקרן

¹¹ כתיב מלא או חסר במקרא אינו משנה את דקדוק המילה, במקרה שלנו, השווא בר"ש כדין השווא הבא אחרי
תנועה גדולה. הקורא בשוא נח משנה משמעות.

¹² אין לנסות "לאזן" במספר ההברות בין התיבות המוטעמות מרכא וטפחא (מאריך וטרחא)

הסרטבה¹³ (אחת מהתחנות שבהן הדליקו, על פי ההשערה, משואה להודיע על קידוש החודש) זכור לי במיוחד.

את הירידה מההר ליוותה רוח קרה ועזה, בעוצמה חריגה, שגרמה למספר מטיילים למעור. כל תלאות הדרך נשכחו ממני כאשר לקראת סיומו של המסלול קידם את פנינו עדר שבראשו עזים שחורות. הייתה בכך משום הבטחה שנוזכה לראות, בע"ה במהרה בימינו, לאחר ה"עזים השחורות" גם את האור. התמונה המצורפת מראה רק את ראשו של העדר לאחר שעצר והחל ללחץ עשב.

עדר גדול הגיע מימין.
בצד שמאל נראות העזים שהלכו בראשו
כיסוי וגילוי

נקודה נוספת שעלתה בהמשך שיחתם של רבי זירא ורב יהודה מתייחסת להבדל במבנה שעירות הפרווה של כבשים ועזים:

"מאי טעמא הני מכסיין והני מגליין? הני דמכסין מינייהו, מכסיין, והני דלא מכסין מינייהו מגליין".

פירושו: מהי הסיבה שעורות הרחלים מכוסות באליה, ואילו העזים מגולות? ענה לו: אלה, הכבשים שאנו מתכסים בצמרן, שכן הוא עושה מכוסות. ואלה, העזים, שאין אנו מתכסים בשערן הרי הן מגולות.

¹³ הערה למשה רענן: אמרו לי שמהר הצופים או הזיתים אי אפשר לראות את סרטבה, בלא"ה חושבני שרשימת ההרים במשניות ראש-השנה היא חלקית. אליהו תשובתו: שלום רב

תורה רבה. אכן המידע שבידך תואם מקורות נוספים. למשל:

סרטבה – תחנה בהדלקת המשואות בין ארץ ישראל ובבל

השם הערבי סרטבה, משמר ללא ספק שם קדום, המוזכר במשנה כתחנה בה הובערו משואות בדרך בין ירושלים לבבל, על מנת להודיע ליהודי בבל על ראשי החודשים העבריים. לא ידוע מתי התחיל המנהג, אך ככל הנראה עוד לפני חורבן בית שני. "ומאין היו משיאין משואות, מהר המשחה לסרטבא, ומסרטבא לגרופינא, ומגרופינא לחוורן ומחוורן לבית בלתי, ומבית בלתי לא זוז משם, אלא מוליך ומביא ומעלה ומוריד, עד שהיה רואה כל הגולה לפניו כמדורת האש" (משנה, מסכת ראש השנה ב', ד').

אחרי שעת הימים, שיחזרו את הדלקת המשואות, והתברר **שאין קשר ראייה ישיר בין הר המשחה (הר הזיתים) ובין קרן סרטבה**, כך שהיו כנראה תחנות ביניים שלא הוזכרו במשנה (אחת מהן מוצעת בפסגת קובת א-נג'מה, ליד היישוב כוכב-השחר).

ברבות הימים, הופסק מנהג הדלקת המשואות, לפי אחת המסורות עקב הטעייה של הכותים (השומרונים), שגרמה להחלפת המשואות בשליחים, ולפי מסורת אחרת בעקבות הלכה של רבי יהודה הנשיא. יש לציין כי מנהג השאת המשואות היה נחוש על מנת לשמור על קיום החגים והמועדים בכל קהילות ישראל באותו התאריך, לפני שנקבעו הלכות לוח השנה העברי הקיים כיום. בברכה

משה

א"ה: מקור הדברים האלה באיזה אתר טיולים, לא בעלי ידע רב. בכל אופן מהמשנה נראה שכבר בתקופה קדומה, ויתכן בזמן בית המקדש, הופסקה הדלקת המשואות, ובמקומה נשלחו שליחים. הרבה לפני הלוח הקבוע.

שיער הכבשים נקרא צמר והוא ראוי לטווי, בניגוד לשיער העזים שכמעט לא שימש לייצור בגדים אלא להכנת שקים או יריעות למטרות שונות. הבדואים מכינים את אוהליהם מתערובת של צמר גמלים ושיער עזים.

בין צמר לשיער

שאלה שיש לתת עליה את הדעת היא מהם המאפיינים הגורמים למראה והתכונות השונים של השיער והצמר? צמר הוא למעשה סיבים שמקורם בשיער של בעלי חיים מבויתים ובעיקר כבשים. לרוב הסיבים של הכבשים המבויתות יש שני מאפיינים עיקריים המבדילים בינם ובין שיער או פרווה. א. הם מכוסים בקשקשים המסודרים בצורה המסייעת לבעל החיים לסלק מעליו זרעים ותרמילי צמחים הנאחזים בו בעת המעבר בין צמחים. ב. הסיבים מפותלים בצפיפות התלויה בזן הכבשה. בזן המרינו בעל הצמר העדין, למשל, יש עשרות פיתולים לכל ס"מ ואילו בצמר גס עשוי להיות פיתול אחד או שנים לכל ס"מ. לשני מאפיינים אלו יש השפעה רבה על אפשרויות הניצול של הצמר. הקשקשים והפיתולים מאפשרים למוות את הסיבים לחוטים או להדקם בתעשיית הלבד מבלי שהם יחליקו וישתחררו זה מזה. בניגוד לצמר, הרי שלשיער אין קשקשים או שהם מעטים והוא אינו מפותל ולכן כמעט ולא ניתן לטווי.

ליעילות הטווי תורמת גם גמישות הצמר בהשוואה לשיער. ניתן להבחין בהבדל בין צמר הכבשים ושיער העזים גם במבט שטחי בשדה. השערות בפרוות העזים נראות חלקות ומופרדות זו מזו ואילו בכבשים ניתן לראות שיער מפותל האסוף במקבצים הנראים כגלים או תלתלים. בנוסף לתרומתם ליעילות הטווי הרי שהקשקשים והפיתולים מגדילים את נפח הצמר על ידי לכידת חלקי אוויר גדולים ואוויר זה תורם ליכולת הבידוד הטובה יותר של הצמר.

לתגובות ורישום לקבלת מאמרי צמחים ובעלי חיים על פי סדר הדף היומי:
raananmoshe1@gmail.com

התבוננות בעקבות מקורות הנוסח של התנ"ך בהוצאת 'דעת מקרא' של מוסד הרב קוק, שעל פיהם קבע ר' מרדכי ברויאר ז"ל את נוסח המקרא. במקומות שהוא מפנה למנחת שי, מובא המנחת שי עם הערות צבי בצר ז"ל.

לג א והנה עשו כא: לש, מ"ש. והנה: ד
בונציה מוקף ללא טעם.

מנחת שי: וירא והנה: בגלגל, לא במקף. [והנה].

לג ד וישקו: לש, מ"ש, או"א 96, מ"ס-ל. וישקו: ד

ונציה אינו מנקד מעל השי"ן. מנחת שי: וישקו: נקוד שיש נקודות, נקודה על כל אות, ב"ר, ושיר השירים רבה, על צוארך כמגדל השן, ^ז <וספר חזוהר> וספרי אחר ^ח שכתבתי בפ' לך לך על בני וביניך. ^ט ובפרקי ר"א אל תקרי וישקו אלא וישכחו וכו'. ועיין עו' בזוהר פ' משפטי דף קכ"ד. [וישקו].

^ה ב"ר: פרשה עח ט.

^י ושיר השירים רבה: פרשה ז ד.

^ז וספר חזוהר: בראשית, קעא ע"ב; שמות, קכד ע"ב.

^ח שכתבתי: מ"ש בר' טז ה (זביניך).

^ט ובפרקי ר"א: פרק לז, עמ' קלז.

^י בזוהר: שמות, קכד ע"ב.

ונציה מנוגד גם ל'אכלה ואכלה' ולמסורה הסופית של לנינגרד.

לג ה **מִי־אֵלֶּה לָךְ: לֵשׁ, מִ"שׁ. לָךְ: ד**
הלמ"ד דגושה בדגש 'אתי מרחיק', ונציה אינו מדגיש. מנחת שי: **לָךְ**: הלמ"ד בדגש. [לָךְ].

לג ח **פְּגִשְׁתִּי: לֵשׁ, מִ"שׁ. פְּגִשְׁתִּי: ד, מִ"ק־ד**
המסורה הקטנה של ונציה תומכת בניקוד הפתח באתנח. **לָךְ** באו[ריתא] ופת[ח] באתנחתא[א]. מלה אינה מופיעה עוד בתורה (היא אינה מופיעה עוד בכל המקרא) ובפתח באתנח. מנחת שי: **פְּגִשְׁתִּי**: הגימ"ל בקמץ בכמה ספרים כ"י מדוייקי, ובדפוס ישיני, וכ"כ א"ת. ודלא כהגהת המדפיס. [פְּגִשְׁתִּי].

לג י **כִּי עַל־כֵּן: לֵשׁ, הֵס. כִּי: ד**
ונציה מקיף במקום מונח בשאר המקורות.

לג יד **לפְּנֵי: לֵשׁ. לפְּנֵי: ד**
ונציה מנקד קמץ בפשטא, דבר שאינו מצוי.

לד ג **וַיֹּאֲהֵב: לֵשׁ, ב"א³³. וַיֹּאֲהֵב: ב"נ, מ"ש**
הערה 33 של ברויאר

ראה על חילוף זה כא"צ יב. 9. כוונת ר"מ ברויאר לספר כתר ארם צובה ניקודו וטעמיו מאת פרופ' ישראל ייבין. בסעיף הנ"ל יבין כותב על היוצאים מן הכלל לענין תיבות מוטעמות במפסיק ואין בהם געיה ומביא את הדוגמא הנדונה מהפרשה בין הדוגמאות בטעם פשטא בהם מועדפת געיה קלה מן הכבדה שלא כרגיל. המחלוקת היא על מקום הגעיה ביו"ד או בוי"ו.

מנחת שי: **וַיֹּאֲהֵב**: <בספרי" כ"י> המאריך בוי"ו לא ביו"ד, וכן **לֵב"א**. [וַיֹּאֲהֵב].

לד ז **ובְּנֵי יַעֲקֹב: לֵשׁ. ובְּנֵי יַעֲקֹב³⁴: ד**
הערה 34 של ברויאר מסבירה את הטעות של ונציה.
כאן וכן בפסוק כז כתוב לישנא דבני יעקב בתחילת הפסוק לפני תיבת 'באו'. וד' השווה את ההטעמה בשני הפסוקים. **כִּי־נִבְלָה: לֵשׁ. כִּי: ד**
כאן ונציה מטעים מונח ושאר המקורות מקיפים ללא טעם.

לד ח **בְּכַתְּכֶם: לֵד. בְּכַתְּכֶם: ש**
האם זו סתם שגיאה דקדוקית או טעות סופר בששון?

³³ כהגהת המדפיס: מ"ק – ד על אתר.
³⁴ לב"א: חילופים – ד.

לד ט **תתנו-לָנוּ: לד. תתנו-לָנוּ: ש** לא צפוי דגש בלמ"ד.

לד יא **ואשר תאמרו: לש, מ"ג-ד שמ' כא לה. ואשר: ד** לפי הכללים של משרתי התביר צפויה כאן מרכא ולא דרגא.
וכן דברי ר"מ ברויאר בספר פיסוק טעמים שבמקרא עמ' 39
§ 55 ב) **משרתה של תביר הוא דרגא – ולא מרכא. – אם תנועה ושוא נע⁵, או תנועה וחטף, או שתי תנועות⁴ מפרידות בין הברותיהן המנוגנות של תיבת המשרת ותיבת השו.**
בהערה הוא מעיר ששווא אחרי תנועה גדולה אינו נחשב תנועה גדולה לעניין זה.

לד כה **שני-בני-יעקב: לש, מ"ש. שני: ד**
מנחת שי: **שני-בני:** בס"ס ובדפו' קדמו' במקף לא בגלגל למלת שני. [שני-בני-יעקב].

לד כז **על-החללים: לש. על-החללים: ד** השאלה אם שני טעמים באותה מלה.

לד כח **ואת אשר-בעיר: ל, מ"ש. אשר: ד** ונציה **ואת אשר בעיר** הטעמה בלתי אפשרית לתת לתביר שני משרתים דרגא ומרכא.
מנחת שי: **אשר-בעיר:** במקף ובלא טעם אחר במלת אשר. [אשר-בעיר].

לד לא **הכזונה: לש, מ"ש. הכזונה³⁵: ד** בונציה זי"ן רבתי. הערה 35
תיבה זו מובאת רק ברשימת האותיות הגדולות של או"א 82, ולא בשאר כל הרשימות הנזכרות בהערה 1.
כל רשימות האותיות הגדולות: במ"ס-ל, במ"ג-ד כאן; דה"א א א וכאו"א 82, ו א.
מנחת שי: **הכִּזְזוֹנָה:** ^{כב} במכלול (דף ס"א) נמנה תיבה זו עם אחרות שהן רפות ובלא געיא.
ובנוסף א' מאותיות רבתות הזי"ן רבתי, אבל בכמה ספרי כ"י מדוייקי' ודפוס' ישני' אינה רבתי. גם לא נמנית ^{כג} במסור' שלנו ריש ספ' בראשית וריש ד"ה באלפא ביתא רבתות.
[הכִּזְזוֹנָה].

לה א **בכרחך: ד. בכרחך: ל** כאן העדיף ר"מ ברויאר נוסח ונציה, בר-אילן כשיטתם הלכו לפי לנינגרד.

לה ה **סביבותיהם: שד, מ"ש, מ"ג-לשד. סביבותיהם: ל**
מנחת שי: **סְבִיבוֹתֵיהֶם:** בהעתק הללי סביבותיהם, ירושל' סביבותיהם, עכ"ל. עוד ראיתי חילופי' אחרי' בתיקו' ס"ת ישן, אבל בכל הספרי' שלנו בוא"ו, וכן במסורת כ"י ב' מל' דמל', וס' ^ז ויהי חתת, ^ח ויעזבו את ה' אלקי אבותם (שופטים ב'), וכן הוא ^ט במסורה שלנו בשופט'.

^{כב} במכלול: מוח ע"ב.

^{כג} במסור' שלנו: מ"ג – ד ברי' א א; מ"ג – ד ד"ה א א א.

^ז ויהי חתת: פסוקנו.

גם 'חרמ"ה ז"ל כתב סביבותיהם דויהי חתת אלקים מל' דמל' כתי', מל' וא"ו ותרין יו"דין, ותרין חסרי' וי"ו ומלא' תרין יו"דין, וסי' ^א אשר סביבותיהם דויהי קרח, ^ב ומגרש לערי' סביבותיהם. [סביבותיהם].

וְלִזְרַעַן: ל, ב"א. וְלִזְרַעַן: ש, ב"נ לה יב לפי בן-אשר יש געיא בוי"ו לבן-נפתלי אין געיא. נראה שלכולי עלמא הלמ"ד בשווא נח.

וַיְהִי: לש, מ"ש. וַיְהִי: ד לה יח וַיְהִי בְּצֵאת נִפְשָׁה כִּי מָתָה לפי לניגוד וששון הקטע הזה מתחלק כך [וַיְהִי בְּצֵאת נִפְשָׁה] כִּי מָתָה ולפי ונציה: [וַיְהִי] [בְּצֵאת נִפְשָׁה] כִּי מָתָה מנחת שי: **וַיְהִי:** בשני גרישין. [וַיְהִי].

רֹאוּבֵן: שד, מ"ש. רֹאוּבֵן: ל? יִשְׂרָאֵל: לש. יִשְׂרָאֵל: ד לה כב ידוע שפסוק זה בעל מערכת טעמים כפולה. במערכת אחת הפסוק מסתיים ב'וישמע ישראל', ובמערכת השניה וישמע ישראל באתנת. כך נראה פסוק זה בלניגוד.

עֲדָרֵי וַיְחִיבֶשֶׁן יִשְׂרָאֵל
בְּאַרְצֵי חֲחֻא וְלֹא רֹאוּבֵן
וַיִּשְׁכַּב אֶת בְּלָחָה פִּילֶשֶׁ
אֲבִיו וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל

וַיְחִיבֶשֶׁן עֲקֹב שְׁמֵס
עֲשָׂרָה כֶּנֶן לֹא חֲבֵר עֲקֹב

על ראובן יש זקף ורביע, ולפי מערכת האתנה הרביע צריך לבוא לפני הזקף. יתכן שבגלל זה מסתפק ברויאר אם יש כאן רביע. ראה בספר 'כתר ארם צובה והנוסח המקובל של המקרא' עמ' 289 שבו מסביר ר"מ ברויאר את ההטעמה. הוא טוען שהקריאה בלניגוד והללי אינה ודאית, והוא מסביר שההבדל בין ונציה לאחרים במלה ישראל היא תיקון של הדורות האחרונים שבאו להשוות הטעמה זו למערכת הכפולה של עשרת הדברות.

מנחת שי: **וַיְהִי בֶשֶׁן** וגו': כתב א"ת לפי שפסוק זה בבחינה אחת הוא פסוק א' ובבחינה אחרת הוא ב' פסוקי', לכן בקצת מלותיו ב' טעמי'. בבחינת חיותו פסוק א', ראובן ברביע, וישכב בפשט, בלחה בפשט, אביו בזקף קטן, ישראל באתנת. ובבחינת חיותו ב' פסוקי', ראובן בזקף קטן, וישכב בזקף גדול, בלחה בטפחא, אביו באתנת, ישראל סוף פסוק. ובגליון

^ח ויעזבו את ה': שופ' ב יב.

^ט במסורה שלנו: מ"ג – ד שופ' ב יב.

^י 'חרמ"ה: סב"ב.

^{יא} אשר סביבותיהם: במ' טז לד.

^{יב} ומגרש לערי': במ' לה ב.

א' מס"ס המוגה"י ישראל קדמאח בזרקא ופשט, תחיא בזקף גדול¹³⁷ וסגולתא, עכ"ל. וזהו על
דרך כ"שכתבנו בעשרת הדברות. [ראונו, וישפב, בלה, אביו, ישראל].

עלי לסיים כאן.

בע"ה נשוב לדון ביתר המקורות וגם של הפטרה.

לד א אשר ילדה ליעקב; לד ד קחלי את הילדה הזאת לאשה:
בפעם הראשונה פועל בבנין קל עבר נסתר (לאה ילדה את דינה); בפעם השניה שם עצם
(שכם מכנה את דינה ילדה, ורוצה אותה לאשה).

בגלל הבדל המשמעים יש להזהר ביתר שאת לקרוא את הלמ"ד בפעם הראשונה בשווא נע.
בשבוע שעבר (ויצא עז) הובאה הדעה המערערת על הסידורים המציינים שווא נע בניגוד
למנהג מקומות או קהלות הקוראות שווא אחרי תנועה גדולה שווא נח.
סיימתי את הדברים במלים האלה.

מי שדקדוק קשה לו מדי, ורוצה לפרוק ממנו עול זה, יעשה כן לעצמו, אבל אל יסית אחרים.
על זה קיבלתי מכתב מידידנו ישראל ידידיה נר"ו.

אדרבא כללי הדקדוק הרבה יותר קל מלזכור אלפי מסורות.
הדקדוק לא נאמר לנו בסיני אלה המסורות, ומפני שקשה לזכור מסורות של
אלפי פרטים עשו לנו החכמים כללים, ובזה יובן למה יש הרבה יוצאים מן
הכלל. אנחנו מחויבים למסורת לא לכללי הדקדוק.

לא רק לימוד הדקדוק בזמנינו הוא זה שעוקר את מסורת הקריאה של קהילות
ישראל אלא גם, ובעיקר, חוסר השמירה על מסורות הקריאה שנמסרו בע"פ
ואבדו כאן בארץ הקודש בגלל שלא התרכזו כל קהילה במקום פיו אחד
ונמצאים בבית הכנסת אחד תערובת של עדות, זעיר פה וזעיר שם וממילא אין
אחידות, וגם רבים עוברים מבית כנסת לבית כנסת לפי מצב הרוח (אולי כעסו
על הגבאי), ובכך עזבו את בית הכנסת של קהילתם, והתנתקו מהם.
אלו שרצו לדקדק על כמה שאפשר אמצו להם את התנ"ך הכי מדויק שהיה אז,
דהיינו תנ"ך קורן, ובכך המשיך הטשטוש של מסורות הקריאה. כאשר אני שואל
על מסורת קריאה אינני מתחשב באלו שהיו צמודים לתנ"ך קורן.

יש לציין שראיתי כמה פעמים בדיונים איך לקרוא מילה מסוימת שכתבת
ש"אנחנו" קוראים כך וכך, במקרים כאלו יש לציין מי הם ה"אנחנו" (בד"כ
כוונתך להולכים בשיטת הר"מ ברויאר), ותמיד יש להוסיף שעדה שיש לה
מסורת ברורה אחרת יש לה על מה שתסמוך (עיין למשל מה שכתבתי בעבר
לגבי ויתילדו), והכל לפי העניין.

ישראל ידידיה

האם באמת כל עדה זוכרת את כל המסורות שלה? גם בלי הפיזור והטשטוש על כורחנו
נצטרך לכללים.

תשובתי לרב ישראל ידידיה: הבה נקח דוגמה מהמלה יששכר.

אחד המהדירים של פירוש רש"י טעה והכניס "מסורת קריאה" מוטעית לבטא את הש' של
הכתיב.

קהלות מסוימות נגררו אחריו ואצל כמה קהלות 'חסידיות' נתקבע הדבר.

¹³⁷ 'בזקף גדול' – כך אמנם מצטט א"ת, אבל לפי חוקי הטעמים צריך להיות 'בזקף קטן'.
כ"שכתבנו בעשרת הדברות: מ"ש שמו' כ א ('עשרת הדברות').

כנ"ל משהו לפני כמאתים שנה (כנראה פחות) טעה בהבנת המסורה על מגילת אסתר, והחליט שצריך לקרוא שָׁרָר בְּבִיתוֹ (אסתר א, כב) בשי"ן ימנית. אצל חלק מה'חסידים' קוראים 'שורר' בש' בלבד 'כיון דנפק מפומיה', ואינם טורחים ליתר בטחון לקרוא לפי הניקוד. בעניין תולדות שמתריע עליו בר-אשר לא אתפלא אם במגרב קראוהו גם מלעיל, וכן ושמרו מלעיל והמ"ם בשוא נח. אינני מזלזל לא במנהג המגרב ולא במנהג בבל [כפי שאלחריזי זלזל בשעתו], יתכן שטמונים בהם מסורות קריאה עתיקות. אבל אין לדיין אלא מה שענינו רואות. הסידורים מצייני השוא הנע אינם דוקא סידורים ספרדים של זמננו זה החל כמדומה בסידור אוצר התפילות, ובאופן מתוקן באשי ישראל. הרב ישראל ידידיה: **שלום אליהו, (ולכל שאר החברים).**

בראשית דברי אבהיר שלא התייחסתי כלל לדוגמאות שהובאו בצילום שהבאת מפרופ' בר אשר. אלא רק לעצם העניין של כללי הדקדוק כנגד המסורות. ידעתי שתשלוף איזה דוגמה ששמה ללעג וקלס את מסורת הקריאה כמו יששכר או שורר (ויכולני להוסיף עוד כהנה וכהנה). אשר ע"כ הקדמתי תרופה למכה וסיימתי את מכתבי במילים "והכל לפי העניין". וכוונתי היא שיש לכבד את מסורת הקריאה היכן שיש לה אחיזה, הבאתי לדוגמה את וַיִּתְּלוּ ששם אין הכרע ברור אם השוא נח או נע. ושלדעתי הוא נח (ואפשר להתווכח) ומי שיש לו מסורת להניע כמו ק"ק תימן ותונס, ימשיך להניע. וכך אני מצפה ממי שפוסק בעניינים אלו להתחשב עד היכן שאפשר במסורות הקריאה - באלה מהן שעדיין קיימות. ואין הכוונה להורות כמותן לכלל הציבור אלא לשייכים לקהילות אלו, ובשום פנים ואופן לא לשלול אותם כליל, ולהחשיב אותם כמסית אחרים נגד הדקדוק.

עוד דוגמאות וסיבות לטשטוש המנהגים (ממה שאני מכיר, בק"ק הספרדים):
 1. החטף פתח של וַיִּזְהַב (בראשית ב, יב) וַיִּשְׁמַע (במדבר כג, יח), שבגלל הסברה להשוות את כל השואים/החטפים לאחר ואו שורק הוחלט לנקדם כולם בשוא לבדו. ושתיים רעות עשו בזה, האחת, שהישראלי המצוי (בהשראת העברית המדוברת) המבטא כל שוא כנח (מלבד שוא שני משניים וכדומה שא"א לבטאו אלא כנע), הרי שכאן נגרם לו לקרוא וַיִּזְהַב וַיִּשְׁמַע בשוא נח (ואם היו קוראים בחטף פתח לא היה נחשב לטעות), וזאת מלבד שמחקו בזה את המסורת הברורה של כל הספרדים לבטאם בחטף פתח (אע"פ שברוב המקומות השוא שלאחר ואו שורק בראש מילה מבוטא כחטף סגול), נמצא שהמעט שנשאר מההגייה הנכונה של השוא הנע נשכח עוד יותר (ונשמר עדיין בק"ק תימן, וההולכים בדרך הרב בן ציון הכהן זצ"ל מנסים לשחזר).

2. עוד מנהג שנשכח הוא המחצורה - שוא שבין שני טעמים - שבלעדיו הוא נח, כלל זה היה נחלת חלק מקהילות הספרדים, (כולל הבקאים בדקדוק), ובתכתובת בנושא שהובאה בהיבטים (חזקה על אליהו שימצאנה) הבאנו בס"ד למנהג זה פנים לשבח, ועכ"פ ברור שאיננה שיטה דחוויה. הצורך בימינו לסמן בסידורים סימון שונה לשוא הנח ולשוא הנע גרר הכרעה כדעת המדקדקים (ובצדק) כך שאפילו ר' יוסף חיים מזרחי זנח את המנהג, אמנם לשבחו יאמר שבהערות לתהלים כן מציין במקומות כאלו שיש מניחים.

יש כמובן להוסיף את הדומות לאחר ת"ק ללא מעמיד. ופה אפשר לדון לכף זכות שממילא קשה לבטאם בשוא נח.

3. לא תמיד המדפיסים מתאמצים להתחשב במסורות כך למשל בחומשים (שהיו) מצויים לא הדפיסו את ההפטרות של פרשת שמות ופרשת בא לפי כל

המנהגים. אם הגבאי בבית הכנסת היה בעל יוזמה היה דואג לצילומים של הפטרות אלו ומחלק אותם ודואג גם לאסוף חזרה לשמור לשנה הבאה (וייזכר בזה לטוב א"מ ז"ל).

ע"כ לדוגמאות ואופנים שבהם נטשטשו מנהגים.

נהוג לחשוב שאם קהילה מסוימת הייתה בקיאה בדקדוק הייתה נוהגת אחרת, ולא היא! שמצינו קהילות שחכמיהם היו בקיאים בדקדוק ואעפ"כ נהגו פה ושם שלא כדרך הדקדוק. לא אוכל כרגע להאריך בזה (עוד חזון למועד), ורק אציין למש"כ בעבר בנושא המחצורה, ולמה שלא נהגו בחאלב ככתר אר"צ למרות שהיה יקר מאוד בעיניהם.

לסיום ברצוני לציין שבהלכה יש משקל כבד למנהג. למשל לספרדים הפוסקים כמין השו"ע ובכל זאת יש כמה הלכות שלא פוסקים כמותו מפני שהמנהג שונה, כידוע. והדוגמה המפורסמת היא שלמרות שפסק בסימן רס"א לעניין בין השמשות, כר"ת (ומסייעים לו כ-30 ראשונים), אעפ"כ מנהג הספרדים בזה כדעת הגאונים, וזאת למרות המקום להחמיר בדאורייתא במלאכה במוצ"ש, וכן לעניין מילה בשבת (שהם בספק איסור סקילה), ואפילו "יש להחמיר" או "וירא שמיים וכו'" לא כתב על זה השו"ע (כמו בהלכות אחרות). ואף הגאון הגדול רשכבה"ג ר' יוסף חיים מבגדד (הבן איש חי) שכל חומרה לא אשתמיט מיניה לא העיר מאומה להחמיר בזמן ר"ת אפילו לא לת"ח, וסמכו בזה על המנהג (אמנם ידועה דעת הגרע"י שכן יש להחמיר בדאורייתא אע"פ שהעיקר כהגאונים וכן הלכה למעשה לעניין מילה בשבת). וכן הכלל הידוע דאמרינן סב"ל נגד מין ולא אמרינן סב"ל נגד המנהג. ואכמ"ל יותר.

וכל זה במנהג שיש לו על מה להישען (שאל"כ כבר אמרו מנהג אותיות גהינם). ואזכיר בזה מנהג (טוב) שהשתבש והוא מנהג ק"ק אר"צ לומר "וידידים עברו ים" כאשר הבית בחטף פתח. וזה בסדר, אלא שיש כאלה שרוצים להבליט את החטף ומאריכים בו עד כדי תנועה גדולה מוטעמת, וזה שלא כהוגן. להעירתי אמרו לי שכך שמעו מרבנים חשובים, ואני שמעתי בהקלטות ישנות שבהם אכן חוטפים אבל אין מאריכים, וזה היה המנהג האמיתי שלהם.

טעמי תורה: אחר המחילה מכבודך, קריאת החטף פתח ב**וְזָהָב וְשֹׁמֵעַ** וכדומה, היא דוגמה קלאסית ל"מנהג" שאין לו טעם וריח ובטעות יסודו.

הרי פשוט שכל מי שראה ניקוד זה ולא ידע מה פשרו קראו כפתח מחוסר ידיעה. לכן זה נהפך ל"מנהג"? לקרוא לזה מנהג זה קצת מוגזם.

ברור שאין כל טעם אמתי והגיוני לחלק באופן הקריאה בין שווא זה לכל שווא נע אחר.

להשוות את זה למנהגי ההפטרות של העדות השונות, למשל, זה ודאי דימוי שאינו נכון.

מבחינה מעשית זה לא שונה הרבה מקריאת 'שורר' בשי"ן ימנית ומקריאת 'יששכר', אם כי זה לא שיבוש חמור כמו אלו.

הרב ישראל: ליעקב - מי מהמדקדקים הקדמונים סובר שצריך לקרוא **וְזָהָב וְשֹׁמֵעַ** שלא כבחטף פתח? ולאידך גיסא - האם יש מ"ד במדקדקים הקדמונים שצריך לומר שורר בשין ימנית?

טעמי תורה: השאלה "מי מהמדקדקים הקדמונים סובר שצריך לקרוא ושמע וזהב שלא כבחטף פתח?" איננה נכונה, השאלה הנכונה שצריכה להישאל היא "מי מהמדקדקים הקדמונים סובר שצריך להגות את השווא הנע שבתוכחות **וְזָהָב וְשֹׁמֵעַ** בשונה משאר שוואים נעים."

הרב ישראל: אליהו, "חשבנו שאנו דנים במסורות של עדות, ולא בדעות של מדקדקים." נכון, אבל מכיון שיעקב שלל את המסורת **וְזָהָב וְשֹׁמֵעַ** שהחשיב אותה כטעות (כמו שורר), לא אוכל להשיב לו אלא מן המדקדקים.

יעקב אמר: השאלה "מי מהמדקדקים הקדמונים סובר שצריך לקרוא **וְזָהָב וְשֹׁמֵעַ** שלא כבחטף פתח?" איננה נכונה, השאלה הנכונה שצריכה להישאל היא "מי

מהמדקדקים הקדמונים סובר שצריך להגות את השווא הנע שבתביות וְזָהָב וְשָׁמַע בשונה משאר שוואים נעים".

אין פה שאלה "נכונה" ושאלה "לא נכונה", יש פה ויכוח בסברה, מה יותר מסתבר, האם לבטל את מעט המילים שהוגים אותם כהוגן כדי להשוות את המידות (ושלא יתמהו ע"ה), או הסברה לשמור על המעט מן הקיים בגלל נכונותו. ואין כוונתי לשכנע לכיוון זה או אחר, אך גם על החולקים להבין שיש צד נוסף, ושכל עוד הדבר איננו ברור כשמש בצהריים, אין בידינו הכח לשלול מסורת כל הספרדים (ולא רק) לקרוא מילים אלו כבחטף פתח - כדון. עד כאן לגבי של וְזָהָב וְשָׁמַע. אני מקווה ששאר הדברים שכתבתי התקבלו על לב הת"ח.

לסיכום: על ק"ק לשמור על מנהגם כל עוד לא מוכח שהם מנהג טעות. (לפעמים צריך להתאמץ כדי לישוב המנהג...).

טעמי תורה: אם אתה חושב שקריאה כהוגן היא בחטף פתח, אז יש לקרוא כך כל שווא נע.

ולגבי לקרוא רק חלק מהמילים כחטף פתח, אתה ודאי מכיר את דברי המנחת שי ששולל זאת. ושוב, קשה לקרוא 'מנהג' ו'מסורת' למה שנולד בטעות ע"י מי שלא ידע כלל מהותו של חטף זה. האם לגבי קריאה לְקַחָהּ (בראשית ב, כג) גם תצדיק את 'מנהג' ו'מסורת' הספרדים המוטעית?

אוריאל: ראו בספר [פה אליהו](#) דלקמן.

אבל כשיהיה אחר השו"א

אותיות אחה"ע או יו"ד תהיה קריאת השו"א נוטה לחיריק כמו יחיה תהיה ויהיו שימו לב שבמילים כמו "תהיה" - הוא מוסר שקוראים "חטף חיריק", בעוד שלפי "הדקדוק" המקובל היום הוא שווא נח! אפ"ר

טעמי תורה: מסתבר שהיו שטעו וחשבוהו לשווא נע מחמת המתג שלפניו.

זו טעות ודאית, שהלא באות גרונית אין שווא נע פשוט.

הרב ישראל: כבר העיר ע"כ בצר שאף שכתב ואני בתומי אלך וכו' יש מקומות שבהם העדיף את הנוסח שבחטף. וזה "אולי בהשפעת בני סמכא גדולים כגון בן אשר". כדברי בצר.

מ"מ, דווקא הספרדים שהולכים בכל ע"פ המ"ש (ושכ"כ הזבחי צדק) ומייקרים אותו עד למאוד, אינם עוקרים ומשנים מנהג מפורסם וידוע ומקובל מפניו, בדיוק כמו שנוטים ממרן השו"ע במקום מנהג.

לא כל מה שלא מבינים מחליטים שנולד בטעות ע"י מי שלא ידע כלל וכו', עיין למשל במש"כ הגר"ש דבליצקי שליט"א בהערה שבסוף חוק יהו"א ומבטליו. אני מביא כאן את הערת הרב דבליצקי נר"ו.

אספרה אל חוק, בספרי ארבעה ספרים נפתחים כתבתי אודות דין אחד שבמנהג אלג'יר. נוהגים בזה אחרת מהנפסק בשו"ע, ואחר זמן מצאתי ספר

טופס עותק אחד מהנ"ל באיזה ישיבה, שהדיוט אחד קרא בזה, וכתב על

הגליון הגהה בכתב יד קדשו, שאין בכוח פוסקי אלג'יר להכריע נגד השו"ע, ומילת פוסקי כתב ההדיוט הזה במרכאות, כזה "פוסקלי", והנה ההדיוט הזה¹⁴ בודאי לא ידע מי היו פוסקי אלג'יר ועל מי לעג ואת מי ביזה ועל מי

הרים ראש, ואף אנחנו נאמר להדיוט הזה, בזה לך לעגה לך, את מי חרפת

וגדפת ועל מי הרימות קול ותשא מרום עיניך, האם על הריב"ש, הרשב"ץ,

בנו הרשב"ש, בניו הרבנים צמח ושלמה יכין וכו', המהר"ש צרור ומהר"א

¹⁴ מאן דגרס אידיוט באל"ף לא משתבש כלל!

אבן טוואה והבית לחם יהודה עייאש ועוד לעשרות גדולי עולם זכר כולם
 לברכה לחיי העולם הבא וזכותם יגן עלינו ועל כל ישראל, שהם הם היו
 פוסקי אלג'יר, הלא משאתם יגורו אליהם ולהם דומיה תהילה.
 וכתבו בהקדמת הגאונים המופלגים אשר באלגזאיר בהתחלת ספר החשב"ץ,
 כי מנהגם בכמה וכמה דברים שלא כהוראות מרן בשו"ע וז"ל, אין אנו רשאים
 לשנות מנהגנו שלא להוציא לעז על הראשונים. גם בדברים דלית בהו לא
 קולא ולא חומרא, כענין צדקתך בר"ה שחל בשבת וקריאת ואני תפילתי כשחל
 בשבת היום האיום והנורא וכהנה רבות עמו, אין אנו חייבים לשנות מנהגנו
 וכ"ו, ע"כ, עיי"ש בארוכה.
 על כן אולי יזדמן להמגיה ההוא לקרות הדברים שנכתבו כאן ושב אל
 ה' אלקיו בבקשת מחילה מאת קדושי עליון שרפי מעלה, ושב ורפא לו.

תן לחכם ויחכם-עוד

אנא שלחו את הערותיכם!
 eliyahule@gmail.com הכתובת למשלוח:
 הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליונו מופיע
 שם): <http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה
<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&p=272195#p272195&t=10317>

אם אתה מתעניין
 בהגטים הלשוניים של התורה
 (לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')
 אתה מוזמן להרשם (בחנם)
 לקבלת דוא"ל בנושאים לשוניים
 בכתובת: maanelashon@gmail.com
 © בוא לחכים את עצמך ואת שיאך המכותגים ©